

Annales

Instituti

Archaeologici

XII - 2016

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršne urednice/Desk editors

Asja Tonc
Marina Ugarković

Tehničke urednice/Technical editors

Asja Tonc
Marina Ugarković

Uredništvo/Editorial board

Katarina Botić, Siniša Krznar, Ivana Ožanić Roguljić, Ana Konestra, Andreja Kudelić, Asja Tonc,
Marina Ugarković

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Michreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Prijevod na engleski/English translation

Una Krizmanić Ožegović

Lektura/Language editor

Boris Beck (hrvatski jezik/Croatian)
Una Krizmanić Ožegović (engleski jezik/English)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Asja Tonc
Marina Ugarković

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institute of archaeology, Zagreb 2016.

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 10** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Gorana Kušić

Sotin – Srednje polje i Zmajevac, istraživanja višeslojnih nalazišta u Podunavlju 2015. godine

- 14** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar

Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2015. godine

- 19** **Marko Dizdar**
Daria Ložnjak Dizdar
Marina Sečkar

Zaštitna istraživanja nalazišta AN 3B Beli Manastir – Sedmitar na trasi autoceste A5 Beli Manastir – Svilaj

- 24** **Marko Dizdar**
Daria Ložnjak Dizdar
Marina Sečkar

Jagodnjak – Napuštene njive. Zaštitno istraživanje prapovijesnog i antičkog nalazišta na trasi autoceste Osijek – Beli Manastir

- 29** **Hrvoje Kalafatić**
Mateja Hulina

Zaštitno arheološko istraživanje lokaliteta AN7B Čeminac – Vakanjac na dionici autoceste A5 Beli Manastir – Osijek 2014. i 2015. godine

- 36** **Marko Dizdar**
Asja Tonc

Zaštitna istraživanja lokaliteta AN 2 Donji Miholjac – Vrancari

- 40** **Katarina Botić**

Zaštitna arheološka istraživanja nalazišta AN 3 Donji Miholjac – Mlaka/trafostanica na južnoj obilaznici grada Donjeg Miholjca 2015. godine

- 46** **Tatjana Tkalčec**

Prapovijesna, rimska i srednjovjekovna naselja na lokalitetu Donji Miholjac – Đanovci – zaštitna arheološka istraživanja u 2015. godini

- 59** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Asja Tonc

Donji Miholjac – Panjik – zaštitno istraživanje naselja sopotske i badenske kulture u Podravini

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 10** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Gorana Kušić

Sotin – Srednje polje and Zmajevac, research of multilayered sites in the Danube region in 2015

- 14** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar

Research results from Batina – Sredno site in 2015

- 19** **Marko Dizdar**
Daria Ložnjak Dizdar
Marina Sečkar

Rescue excavation on the AN 3B Beli Manastir – Sedmitar site on the A5 Beli Manastir – Svilaj motorway route

- 24** **Marko Dizdar**
Daria Ložnjak Dizdar
Marina Sečkar

Jagodnjak – Napuštene njive (Abandoned fields). Rescue archaeology of the Prehistoric and Antique site on the Osijek – Beli Manastir motorway route

- 29** **Hrvoje Kalafatić**
Mateja Hulina

Rescue archaeological excavation at the AN7B Čeminac-Vakanjac site along the A5 Beli Manastir – Osijek motorway in 2014 and 2015

- 36** **Marko Dizdar**
Asja Tonc

Rescue excavations of the AN 2 Donji Miholjac – Vrancari site

- 40** **Katarina Botić**

Rescue excavations of the site AN 3 Donji Miholjac – Mlaka/trafostanica on Donji Miholjac southern beltway route in 2015

- 46** **Tatjana Tkalčec**

Prehistoric, Roman, Late Antique and medieval settlements at the Donji Miholjac – Đanovci site – rescue archaeological excavations in 2015

- 59** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Asja Tonc

Donji Miholjac – Panjik – rescue research of a Sopot and Baden culture settlement in Podravina

- 63 Zorko Marković
Katarina Botić**
Podgorač, Ražište – rezultati arheoloških istraživanja 2015. godine
Podgorač, Ražište – results of the archaeological excavations in 2015
- 71 Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod – Galovo, arheološka istraživanja 2015. godine
Slavonski Brod, Galovo, archaeological research in 2015
- 77 Saša Kovačević**
Istraživanja infrastrukture prapovijesnih naselja lokaliteta Nova Bukovica – Sjenjak, sezona 2015.
Research into the infrastructure of Prehistoric settlements at the Nova Bukovica – Sjenjak site, season 2015
- 82 Marko Dizdar**
Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2015. godini
Research results of the La Tène culture cemetery at Zvonimirovo – Veliko polje in 2015
- 86 Jadranka Boljunčić**
Rezultati istraživanja arheoloških ljudskih ostataka sa srednjovjekovnoga groblja Zvonimirovo (sjeverna Hrvatska), u kontekstu koštanoga i CT dokaza o rijetkoj infratentorialnoj – mastoidnoj trepanaciji
Research results on archaeological human remains from medieval cemetery Zvonimirovo (northern Croatia), in the context of bone and CT evidence of a rare infratentorial – mastoid trepanation
- 93 Daria Ložnjak Dizdar
Marija Mihaljević
Mario Gavranović**
Dolina – Babine grede – istraživanje kasnobrončanodobnoga naselja u Posavini 2015. godine
Babine grede in Dolina – research of a Late Bronze Age settlement in Posavina in 2015
- 99 Tatjana Tkalčec**
Kasnosrednjovjekovni arheološki kompleks Grubišno Polje – Šuma Obrovi – probna arheološka istraživanja u 2015.
Late medieval complex at Grubišno Polje – Šuma Obrovi – initial archaeological excavations in 2015
- 113 Siniša Krznar**
Torčec – Cirkvišće, arheološka istraživanja srednjovjekovnog i ranonovovjekovnog groblja 2015. godine
Torčec – Cirkvišće, archaeological research of the medieval and early modern cemetery in 2015
- 117 Snježana Karavanić
Andreja Kudelić**
Kalnik – Igrišće – rezultati arheoloških iskopavanja u 2015. godini
Kalnik – Igrišće – results of archaeological excavations in 2015
- 122 Andreja Kudelić
Branko Mušič**
Kurilovec – Belinščica – rezultati geofizičkih istraživanja
Kurilovec – Belinščica – results of geophysical research
- 127 Tatjana Tkalčec**
Burg Vrbovec u Klenovcu Humskom – arheološko konzervatorski radovi na kuli u 2015.
Vrbovec Castle in Klenovec Humski, archaeological and conservation works on the keep in 2015

<p>136 Asja Tonc
Mateja Hulina</p> <p>Preliminarni rezultati zaštitnih istraživanja na prostoru prezentacijskog platoa kod špilje Vrlovke</p>	<p>136 Asja Tonc
Mateja Hulina</p> <p><i>Preliminary results of rescue excavations in the area of presentation plateau near Vrlovka cave</i></p>
<p>139 Bartul Šiljeg
Ana Konestra
Gaetano Benčić</p> <p>Stancija Blek (Tar), kampanja 2015. g.: nastavak arheološko-konzervatorskih istraživanja i prezentacija rezultata široj javnosti</p>	<p>139 Bartul Šiljeg
Ana Konestra
Gaetano Benčić</p> <p><i>Stancija Blek (Tar), 2015: continuation of archaeological research and conservation activities, and presentation of results to the public</i></p>
<p>144 Goranka Lipovac Vrklijan
Ivan Valent
Ana Konestra
Ivana Ožanić Roguljić</p> <p>Antički proizvodni keramičarski kompleks u Crikvenici – zaključna istraživanja 2015. godine</p>	<p>144 Goranka Lipovac Vrklijan
Ivan Valent
Ana Konestra
Ivana Ožanić Roguljić</p> <p><i>Roman pottery production complex in Crikvenica – conclusive research in 2015</i></p>
<p>152 Ivan Radman-Livaja
Asja Tonc</p> <p>Rezultati probnih iskopavanja na Gradini Sv. Trojice 2015. godine</p>	<p>152 Ivan Radman-Livaja
Asja Tonc</p> <p><i>Results of trial excavations on Sveta Trojica Hillfort in 2015</i></p>
<p>155 Kristina Turkalj
Nera Šegvić
Emmanuel Botte
Audrey Bertrand</p> <p>Brač Novo Selo Bunje 2015.</p>	<p>155 Kristina Turkalj
Nera Šegvić
Emmanuel Botte
Audrey Bertrand</p> <p><i>Brač Novo Selo Bunje in 2015</i></p>
<p>160 Marina Ugarković
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić</p> <p>Rimska vila u uvali Soline na otoku Sveti Klement (Pakleni otoci, Hvar) – arheološka istraživanja 2015. godine</p>	<p>160 Marina Ugarković
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić</p> <p><i>Roman villa in Soline Bay on the Island of St. Clement (Pakleni Islands, Hvar) – archaeological investigation in 2015</i></p>

Terenski pregledi

167 **Marko Dizdar**
Hrvoje Vulić

Terenski pregled i probna iskopavanja na izgradnji istočne obilaznice Vinkovaca

170 **Hrvoje Kalafatić**
Bartul Šiljeg

Terenski pregled na prostoru općina Belišće, Marijanci i Donji Miholjac u 2015. godini

173 **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar

Terenski pregled i arheološki nadzor na izgradnji obilaznice Donjega Miholjca

176 **Zorko Marković**
Jasna Jurković

Rezultati terenskog pregleda područja Grada Našice (naselja Granice, Polubaše i Rozmajerovac) 2015. godine

185 **Zorko Marković**
Katarina Botić
Jasna Jurković

Rezultati terenskog pregleda općina Našice i Koška 2015. godine

192 **Andreja Kudelić**
Filomena Sirovica

Prikaz rezultata druge faze sustavnog terenskog pregleda gornje Podravine

196 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Asja Tonc
Vedrana Glavaš
Ana Konestra
Željka Molak Župan

Rezultati terenskih pregleda na području podvelebitskog Primorja i neposrednog zaleđa

201 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra
Irena Radić Rossi

Rezultati aktivnosti projekta „Arheološka topografija otoka Raba“ u 2015. g.: terenski pregledi, obrada arheološke građe, popularizacija znanosti

Field Surveys

167 **Marko Dizdar**
Hrvoje Vulić

Field survey and trial excavations during the construction of the Vinkovci beltway

170 **Hrvoje Kalafatić**
Bartul Šiljeg

Field survey on the territory of Belišće, Marijanci and Donji Miholjac municipalities in 2015

173 **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar

Field survey and archaeological supervision during the construction of the Donji Miholjac beltway

176 **Zorko Marković**
Jasna Jurković

Results of field survey in the City of Našice area (settlements Granice, Polubaše and Rozmajerovac) in 2015

185 **Zorko Marković**
Katarina Botić
Jasna Jurković

Results of a field survey of Našice and Koška municipalities in 2015

192 **Andreja Kudelić**
Filomena Sirovica

Results of the second phase of a systematic field survey in Upper Podravina

196 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Asja Tonc
Vedrana Glavaš
Ana Konestra
Željka Molak Župan

Results of field survey in sub-Velebit Coast and hinterland

201 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra
Irena Radić Rossi

Results of the „Archaeological topography of the Island of Rab“ project in 2015: field surveys, processing of archaeological finds, popularization of science

Eksperimentalna arheologija

207 Andreja Kudelić

Eksperiment u arheologiji – priprema i sastav lončarske smjese

Experimental Archaeology

207 Andreja Kudelić

Experiment in archaeology – preparation and composition of clay paste

Zračna arheologija

**213 Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić**

Zračno rekognosciranje, Osječko-baranjska županija 2015. godine

Aerial archaeology

**213 Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić**

Aerial reconnaissance, Osječko-baranjska County in 2015

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

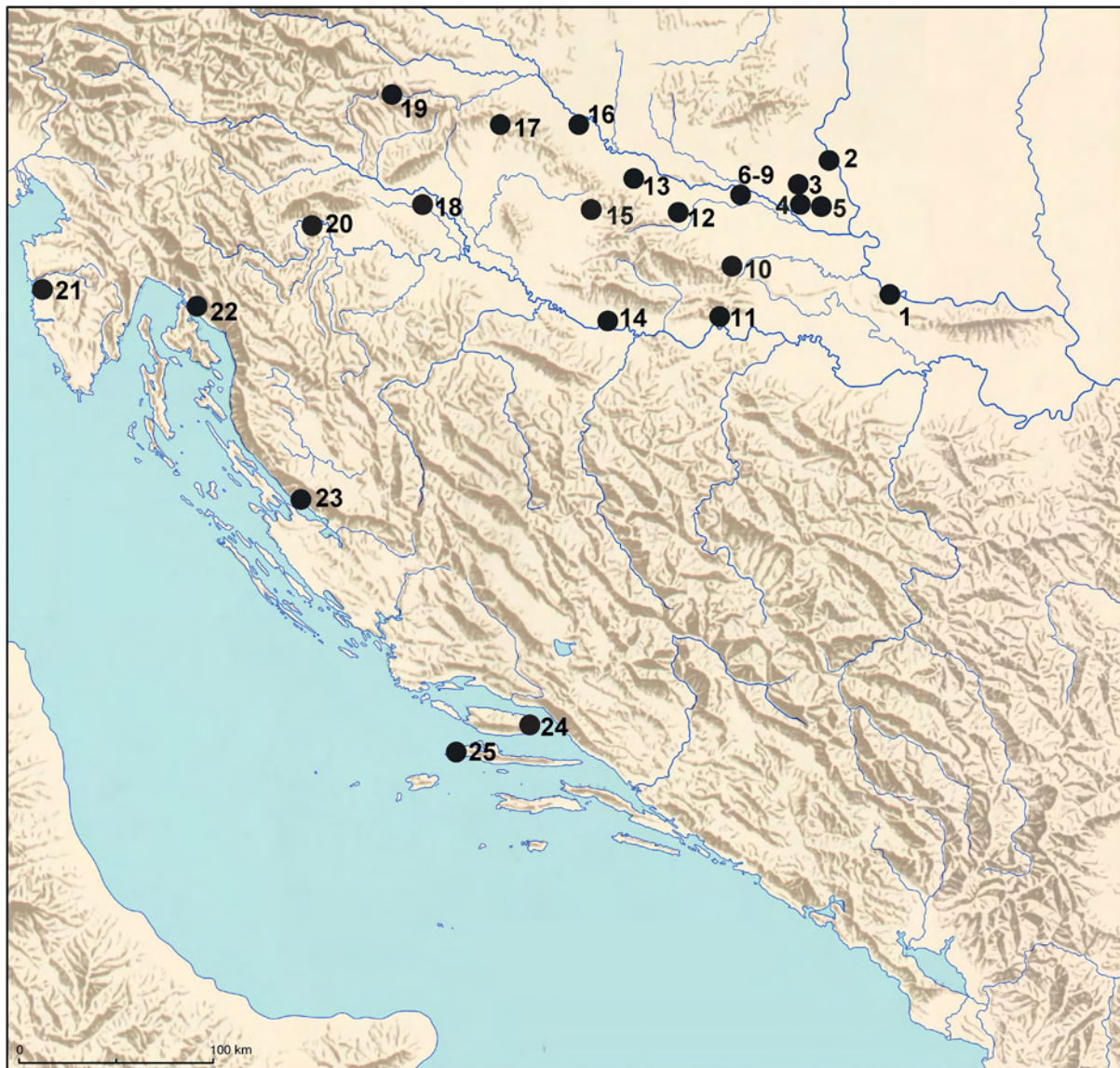
223-234

Additional scientific activity of the Institute

223-234

Arheološka istraživanja

Archaeological Excavations

1. Sotin, Srednje polje i Zmajevac
2. Batina – Sredno
3. AN 3B Beli Manastir – Sedmitar
4. AN 7A Jagodnjak – Napuštene njive
5. AN 7B Čeminac – Vakanjac
6. AN 2 Donji Miholjac – Vrancari
7. AN 3 Donji Miholjac – Mlaka/trafostanica
8. AN 6 Donji Miholjac – Đanovci
9. AN 7 Donji Miholjac – Panjik
10. Podgorač – Ražište
11. Slavonski Brod – Galovo
12. Nova Bukovica – Sjenjak
13. Zvonimirovo – Veliko polje
14. Dolina – Babine grede
15. Grubišno Polje – Šuma Obrovi
16. Torčec – Cirkvišće
17. Kalnik – Igrišće
18. Kurilovec – Belinščica
19. Klenovec Humski – Plemićki grad Vrbovec
20. Vrlovka
21. Tar – Stanција Blek
22. Crikvenica – Igralište
23. Gradina Sv. Trojica
24. Brač – Novo Selo Bunje
25. Sveti Klement – Soline

Jagodnjak – Napuštene njive. Zaštitno istraživanje prapovijesnoga i antičkog nalazišta na trasi autoceste Osijek – Beli Manastir

Jagodnjak – Napuštene njive (Abandoned fields). Rescue excavations of the Prehistoric and Antique site on the Osijek – Beli Manastir motorway route

Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar
Marina Sečkar

Primljeno/Received: 21. 03. 2016.
Prihvaćeno/Accepted: 29. 06. 2016.

Zaštitnim arheološkim iskopavanjima nalazišta AN 7A Jagodnjak – Napuštene njive na trasi autoceste Osijek – Beli Manastir istražena je površina od oko 4,4 hektara. Tijekom istraživanja otkriveni su dijelovi utvrđenoga brončanodobnog naselja te ostaci antičkoga naselja položenoga uz prometnicu. Na najvećem dijelu istražene površine zabilježeni su brojni ukopi prapovijesnih zemunica i jama, pri čemu se izdvaja ukop jarka koji je okruživao središnji dio naselja položenoga na blagom uzvišenju uz nekadašnji manji vodotok. Na osnovi pronađenih keramičkih i metalnih nalaza, naselje se može datirati u srednje brončano doba. Na sjevernom dijelu istražene površine dokumentirani su ostaci antičkoga naselja položenog uz prometnicu koja je iz Murse vodila prema sjeveru. Ostacima prometnice vjerojatno pripadaju ukopi usporednih jaraka uz koje su pronađena i dva kosturna groba, vjerojatno iz antičkoga vremena.

Ključne riječi: Baranja, zaštitna istraživanja, naselja, grobovi, srednje brončano doba, antika
Keywords: Baranja, rescue excavations, settlements, graves, Middle Bronze Age, Antiquity

Institut za arheologiju proveo je zaštitna istraživanja nalazišta AN 7A Jagodnjak – Napuštene njive (od km 14+600 do km 15+300) na trasi autoceste A5 Beli Manastir – Svilaj, dionica Osijek – Beli Manastir (Osječko-baranjska županija).¹ Zaštitnim istraživanjima obuhvaćena je površina od 44.616 m². Nalazište je otkriveno u terenskom pregledu 2008. godine jugoistočno od Jagodnjaka, odnosno sjeveroistočno od Novog Čemince, a potvrđeno je u probnim iskopavanjima provedenim 2013. godine.

Nalazište je položeno na blagom uzvišenju koje se spušta prema sjeveru i zapadu, pri čemu se u zapadnom podnožju nalazi paleovodotok Selska bara. Ispod sloja sivosmedeg humusa debljine 0,40 m, koji je iskopan strojno, izdvojen je sloj smeđe do tamnosmeđe ilovače ispod koje se nalazi sloj svijetlosmeđe ilovače koji se na pojedinim dijelovima nalazišta pojavljivao odmah ispod sloja humusa, posebno na sjevernom dijelu. Na mjestima izrazito niskih dijelova na sjeverozapadnom dijelu nalazišta, ilovača je tamno sivosmeđe boje, na što je utjecala blizina paleovodotoka koji je protjecao zapadnim podnožjem nalazišta. Nakon strojnoga iskopa humusa, zabilježeni su brojni ukopi jama, zemunica, stupova, kanala te dva groba.

Na sjevernom dijelu nalazišta, uz istočni rub istraženoga dijela trase, pronađeno je nekoliko prapovijesnih jama, kanala te ukopa rupa za stupove koji pripadaju ostacima kuća pravokutne osnove. Radi se o dijelu naselja koje se smjestilo pri vrhu padine uzvišenja, odnosno istražen je sami zapadni rub naselja. Izdvajaju se ukopi većih ovalnih ili višedijelnih jama te širi i uski kanali koji vjerojatno pripadaju ostacima ograda za stoku. Uz rub jednoga od kanala polumjesečastog oblika pronađen je kosturni grob 2 s pokojnikom koji je položen s licem okrenutim prema dnu rake. U neposrednoj blizini nalazi se jarak rimske prometnice te, s obzirom na to da ukop groba presijeca prapovijesnu ogradu, nije isključeno kako i on pripada antičkom razdoblju.

Ipak, najveća koncentracija prapovijesnih objekata dokumentirana je na južnom dijelu nalazišta, odnosno radi se o ostacima brončanodobnoga naselja od kojega je u zaštitnim istraživanjima obuhvaćena njegova istočna polovica. Zapadna, neistražena polovica naselja, položena je uz rub uzvišenja koje postupno skreće prema zapadu. Infrastrukturi naselja pripadaju brojni ukopi jama različitih oblika, najčešće ovalnog ili pravokutnog, dok se u manjem broju pojavljuju i ukopi velikih te dubokih višedijelnih jama. Pojedine jame imaju pravilan pravokutan obris i zaobljene uglove što ukazuje na to da su mogle imati funkciju pomoćnih radnih prostora. U istraživanjima je izdvojen veliki broj ukopa rupa za stupove koje se mogu poveza-

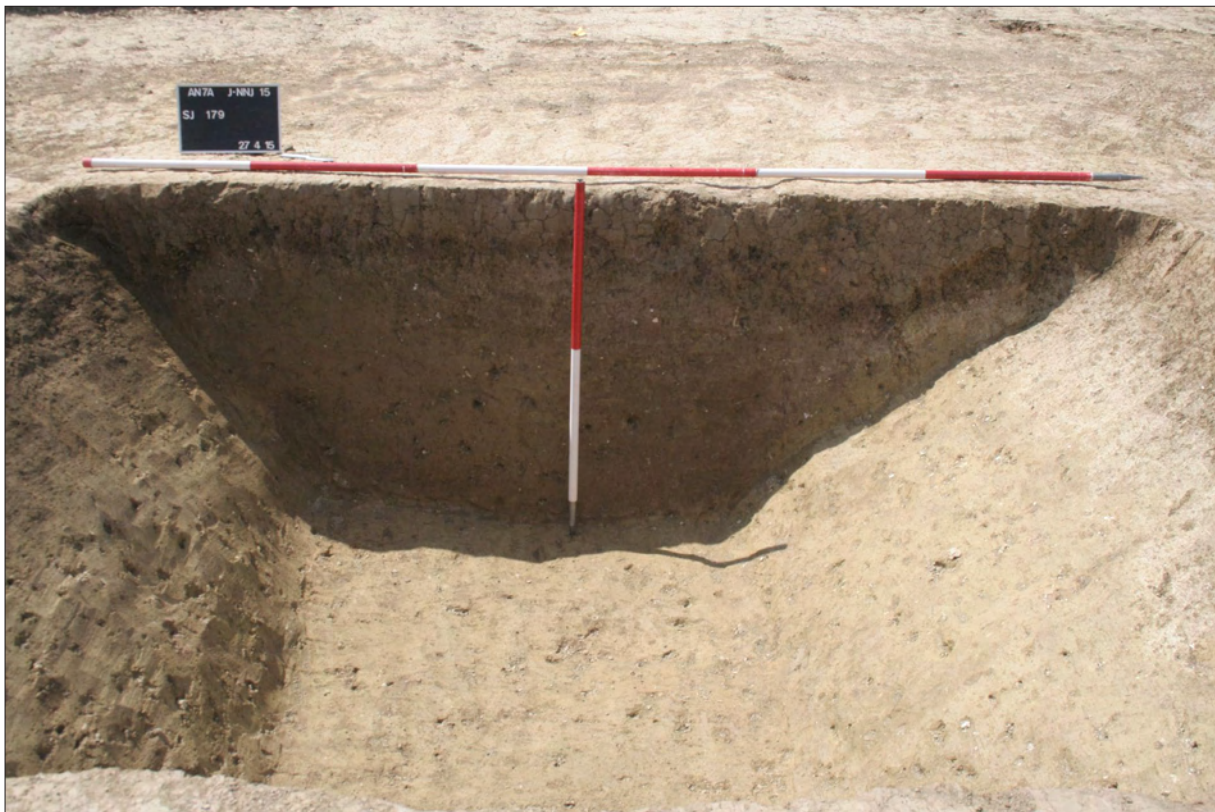
¹ Istraživanja su provedena od 30. 03. do 31. 05. 2015. godine pod vodstvom M. Dizdara, a financirana su od strane naručitelja, Hrvatskih autocesta. U istraživanjima su, uz voditelja, sudjelovali Daria Ložnjak Dizdar, Marina Sečkar, Nikolina Bencetić i Igor Mudričić.

Sl. 1 Pogled na istraženi dio srednjobrončanodobnog naselja (snimila: D. Ložnjak Dizdar).
Fig. 1 View of the explored area of the Middle Bronze age settlement (photo: D. Ložnjak Dizdar).

Sl. 2 Prapovijesna zemunica (snimio: M. Dizdar).
Fig. 2 Prehistoric pithouse (photo: M. Dizdar).

Sl. 3 Presjek obrambenog jarka brončanodobnog naselja (snimio: I. Mudrinić).

Fig. 3 Cross-section of the defence ditch of the Bronze Age settlement (photo: I. Mudrinić).

ti u pravokutne kućne osnove orijentacije Z-I ili JZ-SI. Uz kuće se ponekad nalaze i ostaci manjih nadzemnih objekata, vjerojatno pomoćne namjene (spremnice). Zanimljivo je kako su jame uvijek raspoređene između kućnih osnova, što ukazuje na postojanje pomnoga planiranja pri podizanju objekata. Sjeverni dio prapovijesnoga naselja bio je okružen jarkom širine 1,5-2,5 m i dubine do 1,6 m koji je vjerojatno predstavljao zaštitu naselja.

S obzirom na raspored objekata i prikupljene pokretne keramičke nalaze, prepoznaju se tri faze naselja: najstarija nastala prije podizanja jarka, na što ukazuje i spoznaja kako je jarak presjekao pojedine jame; faza naselja s podizanjem jarka; najmlađa faza kada se naselje proširilo prema jugu. Tijekom istraživanja primijećeno je kako se u dijelu naselja unutar jarka nalaze brojne kućne osnove, dok se izvan jarka, posebno s njegove južne strane, nalaze brojne jame. Manji broj jama nalazio se izvan jarka sa sjeverne strane, što ukazuje na to kako se naselje nije ravnomjerno širilo u tom smjeru, već prema jugu.

U zapunama jama i kanala najbrojniji su keramički nalazi, dok se životinjske kosti pojavljuju u manjem broju, na što je vjerojatno utjecala kiselost tla. Brojni nalazi kućnoga lijepa s ostacima otisaka pruča ukazuju na izgled nadzemnih konstrukcija kuća. Ipak, u vremenskom i kulturološkom definiranju naselja od najveće su važnosti nalazi ulomaka keramičkih posuda. S obzirom na oblikovne i dekorativne karakteristike, mogu se izdvojiti dvije osnovne skupine keramičkih posuda: keramika Szeremle tipa koja pripada skupinama inkrustirane keramike, odnosno samom završetku spomenutoga načina ukrašavanja keramičkih posuda; druga skupina pripada keramici Belegiš I grupe za koju su karakteristične crnopolirane keramičke posude, posebno amforice i lonci s cilindričnim vratom. Keramika Szeremle grupe ukrašena je viticama i koncentričnim kružnicama, često ispunjenima bijelom inkrustacijom, koje su raspoređene u složene ornamentalne kompozicije. Izdvajaju se ulomci zdjela s ljevkastim vratom i ukrašenim tijelom te tzv. etažni lonci (Šimić

2000; Reich 2006). Ovoj grupi mogu se pripisati i lonci zaobljenoga tijela s okomitim urezivanjem. Keramika Belegiš I grupe ukrašena je s urezanim linijama te pseudovrpčastim ornamentom. Posebno se izdvajaju ulomci amforica s ručkama tipa *ansa voluta* i *ansa cornuta* te istaknutim nožicama. Na sličan su način ukrašene i zdjele zaobljenoga tijela s niskim vratom i širokim ručkama (Dizdar 1996; Ložnjak 2001). Dio grubljih keramičkih posuda, posebno lonce zaobljenoga tijela s funkcionalno-dekorativnim dodacima, nije moguće sa sigurnošću pripisati ni jednoj od spomenutih grupa, jer se radi o čestim funkcionalnim oblicima koji nisu bili ukrašeni nekim od karakterističnih načina.

Obje spomenute grupe obilježile su početak srednjega brončanog doba (Br B) u srednjem Podunavlju, s tim da se grupa Szeremle rasprostirala u Baranji i sjeveroistočnoj Slavoniji (Majnarić-Pandžić 1984; Šimić 1983; 1984; 2000; 2001a), dok je Belegiš I grupa karakteristična za područje Srijema, južne Bačke i sjeverne Srbije (Majnarić-Pandžić 1984). Na prostoru istočne Slavonije spomenute se grupe susreću na istim nalazištima, kao npr. na naselju Dalj-Livadice (Šimić 1987; 1993) i Aljmaš (Šimić 2001b: 74). Za Baranju se pretpostavlja dominacija Szeremle grupe s mogućim pojedinačnim utjecajima Belegiš I grupe, no istraženo naselje na Napuštenim njivama pokazuje snažniji utjecaj Belegiš I grupe i na prostoru Baranje, posebno njezinoga južnog dijela položenoga uz rijeku Dravu. Pojedinačni nalazi Belegiš I keramike, posebno prepoznatljivih amforica, zabilježeni su i na nekim sjevernije položenim nalazištima u jugoistočnom dijelu Transdanubije (Honti 1994; Reich 2006), a svjedoče o intenzivnim kontaktima s prostorom istočnoga dijela međurječja Save, Drave i Dunava. S druge strane, pojedini keramički ulomci, posebno lonci s ljevkastim vratom i urezanim linijama i buklima na ramenu mogu imati usporedbu u grupi Vaty koja se rasprostirala sjevernije uz Dunav, što iznova svjedoči o intenzivnim kontaktima istovremenih skupina srednjega brončanog doba rasprostranjenih u srednjem Podunavlju (Bán-

di, Kovács 1970: sl. 1-2; Majnarić-Pandžić 1985; 1989).

Spomenutu dataciju u srednje brončano doba potvrđuju i nalazi antropomorfne plastike koja je upravo karakteristična za Szeremle grupu, odnosno daljsko-bjelobrdsku na čijim su nalazištima pronađeni brojni primjerci bogato ukrašenih idola (Leticica 1973; Majnarić-Pandžić 1982). Isto tako, pronađeni brončani predmeti (bodeži s trapezoidnom pločicom, igle s različito oblikovanom glavicom, pinceta i dr.) potvrđuju datiranje naselja u srednje brončano doba (Br B), odnosno oko 1700.-1500. god. pr. Kr. Nalazi dijelova kalupa i troske, s druge strane, ukazuju na metalnu produkciju na samom naselju koje je vjerojatno predstavljalo istaknuti centar na početku srednjega brončanog doba u južnom dijelu Karpatske kotline.

Potrebno je istaknuti kako se uz cestu Novi Čeminac – Jagodnjak, s obje strane ceste, na položaju Jagodnjak-Rit i Ciglana spominju nalazi panonske inkrustirane keramike iz srednjega brončanog doba (Minichreiter 1989: 192). Radi se o istom uzvišenju na kojem je položeno istraženo naselje na Napuštenim njivama koje se nastavlja prema zapadu. Nedaleko, u blizini Novoga Čemince, Čemince i Darde, navodi se još nekoliko položaja naselja iz srednjega brončanog doba (Bándi, Zoffmann 1967: 47-48; Minichreiter 1987: 64, sl. 17; 1989: 191-193) koji ukazuju na gustu naseljenost prostora južne Baranje tijekom spomenutoga razdoblja. U manjim zaštitnim istraživanjima u nedalekom Lugu također su otkriveni ostaci srednjobrončanodobnoga naselja s ulomcima Szeremle keramike i antropomorfni idolom (Minichreiter 1987: 62, sl. 14a; 1990a: 146-147, T. 10; 1990b; Šimić 1984: 31, T. 7: 1-2). Nalazi Szeremle keramike zabilježeni su i u Vardarcu (Šimić 1984: 31, T. 7: 3-6) te u Kozarcu i potječu iz naselja (Minichreiter 1987: 65-66, sl. 20).

Na sjevernom dijelu nalazišta izdvojene su zapune rimskih objekata, posebno jama, kanala i jaraka koji ukazuju na postojanje rimskoga naselja. U sjeveroistočnom dijelu nalazišta definirani su prostor koji se najvećim dijelom nalazi izvan ruba iskopa. Ipak, otkriveni su dijelovi zapadnoga i južnog jaraka koji zatvaraju veću pravokutnu površinu. Možda se radi o rubnom dijelu gospodarskoga imanja koje se smjestilo na uzvišenju s istočne strane prometnice. U duljini od oko 350-400 m definirani su pravilni jarak/kanal sa smeđom zapunom u kojoj gotovo i nije bilo nalaza. Vjerojatno se radi o jarku koji se nalazio uz cestu koja je povezivala Mursu sa Sopianae. Istraženi dio jaraka smjerom pružanja slijedi obrise uzvišenja, odnosno položen je pri vrhu padine. Na pojedinačnim dijelovima, uz spomenuti jarak, nalaze se ostaci još jednoga koji ukazuju na moguće popravljavanje i manje pomicanje smjera ceste. Ostaci još jednoga jaraka pronađeni su u zapadnom dijelu u čijoj je zapuni pronađen i kosturni grob bez nalaza. Budući da je pokojnik bio ukopan u jarak, vjerojatno pripada antičkom razdoblju. U sjevernom dijelu nalazišta definirano je i nekoliko širih kanala smjera Z-I koji najvjerojatnije predstavljaju odvodne kanale za oborinske vode sa zapadnih padina uzvišenja, a na što ukazuju i izrazito pjeskovite zapune bez nalaza. Ostacima antičkoga naselja pripadaju ukopi jama, najčešće ovalnoga oblika, no izdvaja se nalaz pravokutne poluzemunice s ostacima peći u sjeveroistočnom uglu objekta. Na tom dijelu nalazišta pronađeno je i nekoliko ukopa rupa od stupova.

U zapunama objekata najbrojniji su ulomci opeka i keramičkih posuda koje se mogu datirati u 3. st., što potvrđuju i nalazi novca. Vjerojatno se radi o rubnom dijelu antičkoga naselja podignutog uz prometnicu koja je povezivala dva važna rimska centra, Mursu i Sopianae. S prostora Jagodnjaka od ranije su bili poznati antički nalazi (Bulat 1977; 1984; Minichreiter 1987; 1989), što sve ukazuje na važnost prostora južne Baranje tijekom kasne antike.

Zaštitna istraživanja nalazišta AN 7A Jagodnjak – Napuštene njive s pronađenim ostacima prapovijesnoga i antičkoga naselja ukazala su na izniman položaj južnoga dijela Baranje u komunikacijskoj mreži širega prostora Karpatske kotline, kako

Sl. 4 Jarak antičke prometnice (snimio: I. Mudrinić).

Fig. 4 Ditch of the ancient road (photo: I. Mudrinić).

Sl. 5 Grob 1 (snimila: N. Bencetić).

Fig. 5 Grave 1 (photo: N. Bencetić).

na početku srednjega brončanog doba, tako i tijekom kasne antike. Otkriveno utvrđeno prapovijesno naselje s početka srednjega brončanog doba svrstava se u red jednog od najistaknutijih istraženih naselja toga vremena, posebno zbog pronalaska keramičkih nalaza koji se mogu pripisati dvama različitim, no istovremenim keramičkim stilovima – Szeremle i Belegiš I. Nalazi antropomorfne plastike kao i brončanih predmeta, uz dokazanu produkciju metalnih predmeta na samom naselju, prikazuju ga kao istaknuti centar koji je bio uključen u razgranatu mrežu ko-

jom se ostvarivala povezanost Transdanubije s područjem južno od rijeke Drave.

Ostaci rimskog naselja na sjevernom dijelu nalazišta, s pronađenim smjerom prometnice koja je povezivala Mursu sa Sopianae, svjedoče o geostrateškom položaju današnjega prostora Jagodnjaka na prirodnoj komunikaciji koja je povezivala Transdanubiju s istočnom Slavonijom, o čijoj važnosti svjedoči i to što je moderna prometnica položena na istom komunikacijskom smjeru.

Literatura

- Bándi, G., Zoffmann, Zs. 1967, Középső bronzkori hamvasztásos temető Baranyában, *A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve*, 11 (1966), Pécs, 43–56.
- Bándi, G., Kovács, T. 1970, Die historischen Beziehungen der bronzezeitlichen Szeremle-Gruppe, *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, XXII, Budapest, 25–39.
- Bulat, M. 1977, Stanje istraživanja antičkih naselja u Slavoniji, *Materijali Saveza arheoloških društava Jugoslavije*, 13, Beograd, 63–91.
- Bulat, M. 1984, Neki noviji antički nalazi iz Slavonije i Baranje, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, sv. 9, Zagreb, 117–128.
- Dizdar, M. 1996, Brončanodobno naselje u Vinkovcima – Duga ulica broj 23, *Opuscula Archaeologica*, 20, 7–38.
- Honti, S. 1994, Neue Angaben zur Geschichte der Kultur der transdanubischen inkrustierten Keramik im Komitat Somogy, in: *Die Frage der Bronzezeit*, Zalai Múzeum 5, Zalaegerszeg, 173–188.
- Letica, Z. 1973, *Antropomorfne figurine bronzanog doba u Jugoslaviji*, Dissertationes et Monographiae Tome XVI, Beograd.
- Ložnjak, D. 2001, Nalazišta brončanog doba na vinkovačkom području, *Prilozi Instituta za Arheologiju u Zagrebu*, Vol. 18, Zagreb, 33–61.
- Majnarić-Pandžić, N. 1982, O porijeklu srednjebrončanodobne antropomorfne plastike u jugoslavenskom Podunavlju, *Opuscula Archaeologica*, 7, 47–60.
- Majnarić-Pandžić, N. 1984, Srednje brončano doba u istočnoj Slavoniji, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, sv. 9, Zagreb, 63–90.
- Majnarić-Pandžić, N. 1985, Srednjebrončanodobni grobovi na Atu u Vršcu, *Opuscula Archaeologica*, 10, 41–61.
- Majnarić-Pandžić, N. 1989, Tri neobjavljena srednjebrončanodobna groba iz Orešca u Banatu, *Opuscula Archaeologica*, 14, 43–54.
- Minichreiter, K. 1984, Rekognosciranje arheoloških lokaliteta Baranje, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, XVI/2, Zagreb, 32–36.
- Minichreiter, K. 1987, Arheološko blago Baranje, *Anali Zavoda za znanstveni rad u Osijeku*, 5 (1986-1987), 43–142.
- Minichreiter, K. 1989, Baranja/Rekognosciranje, *Arheološki Pregled*, 28 (1987), Ljubljana, 191–193.
- Minichreiter, K. 1990a, Arheološka istraživanja u Slavoniji i Baranji od 1985. do 1988. godine, *Anali Zavoda za znanstveni rad u Osijeku*, 7 (1989), 141–170.
- Minichreiter, K. 1990b, Lug/Gradina, *Arheološki Pregled*, 29 (1988), Ljubljana, 81.
- Reich, Ch. 2006, *Das Gräberfeld von Szeremle und die Gruppen mit inkrustierte Keramik entlang mittlerer und unterer Donau*, Berliner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte Neue Folge Band 13/1–2, Staatliche Museen zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz, Berlin.
- Šimić, J. 1983, Terenska istraživanja arheološkog odjela Muzeja Slavonije tijekom 1982. i 1983. godine, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, XV/3, Zagreb, 30–32.

- Šimić, J. 1984, Nalaz južnapanonske inkrustirane keramike iz Kopačeva. Prilog proučavanju srednjeg brončanog doba u Baranji i sjeveroistočnoj Slavoniji, *Anali Zavoda za znanstveni rad u Osijeku*, 3, 23–42.
- Šimić, J., 1987, Dalj – Livadice, naselje iz brončanog doba, Istraživanje 1979. godine, *Osječki Zbornik*, XVIII-XIX, 7–35.
- Šimić, J. 1993, Kontinuitet nastanjanja tijekom brončanoga doba u sjeveroistočnoj Slavoniji, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, sv. 16, Zagreb, 127–148.
- Šimić, J. 2000, *Kulturne skupine s inkrustiranom keramikom u brončanom dobu sjeveroistočne Hrvatske*, HAZU Zavod za znanstveni i umjetnički rad Osijek-Muzej Slavonije Osijek, Biblioteka Slavonije i Baranje knjiga 2, Zagreb-Osijek.
- Šimić, J. 2001a, Brončano i starije željezno doba na području grada Osijeka, *Osječki Zbornik*, XXIV-XXV (1996.-1999.), 23–42.
- Šimić, J. 2001b, Aljmaš – Podunavlje, zaštitno istraživanje višeslojnog prapovijesnog nalazišta, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, XXXIII/3, Zagreb, 70–75.

Summary

Rescue excavation of the AN 7A Jagodnjak - Napuštene njive (Abandoned fields) at the Osijek – Beli Manastir motorway route covered an area of circa 4.4 hectares. The research explored parts of a fortified Bronze Age settlement and remains of an Antique settlement along the ancient road. On the largest part of the area investigated, numerous prehistoric pit-houses and pits were recorded, most notably a ditch around the central part of the settlement situated on a small hill next to a water stream. On the basis of pottery and metal finds, the settlement can be dated to the Middle Bronze Age. In the northern section of the area, remains of an Antique settlement along the road that used to go from Mursa to the north were documented. The remains of the road consist of parallel ditch pits along which two skeleton graves were found, probably from the Antique period. The remains of the prehistoric and Antique settlement found during rescue excavation at AN 7A Jagodnjak – Napuštene njive suggest the extraordinary position of south Baranja in the communication network of the wider Carpathian Basin area.